

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

ในบทนี้ ผู้ศึกษาได้สรุปผลการศึกษา เกี่ยวกับประสิทธิภาพของกองทุนหมู่บ้าน เกษตรใหม่ ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อตอบปัญหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ที่ต้องการทราบถึง 1) กระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านเกษตรใหม่ในประเด็นของประสิทธิภาพ 2) ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านเกษตรใหม่ ที่มีต่อสมาชิกและชุมชน และ 3) แนวทางการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านเกษตรใหม่ เพื่อการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมรายได้ของประชาชนในท้องถิ่นให้เหมาะสม ตลอดจนสอดคล้องและมีประสิทธิภาพสามารถนำไปปฏิบัติจนก่อให้เกิดการพัฒนาอาชีพและการส่งเสริมรายได้กับท้องถิ่นอย่างแท้จริง

รูปแบบของการศึกษาเป็นการศึกษาเชิงสำรวจ โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แกนนำกลุ่มในเชิงลึก การสำรวจเชิงเอกสาร และแบบสอบถามสมาชิกกองทุนหมู่บ้านเกษตรใหม่ จำนวน 92 คน สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1) กระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านเกษตรใหม่ในประเด็นประสิทธิภาพ

จากการศึกษาพบว่า กองทุนแม้มีรูปแบบของโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน และครอบคลุมภาระหน้าที่ มีระเบียบข้อบังคับ เพราะหน่วยงานรัฐที่สนับสนุนเงินทุนสร้างกฎเกณฑ์ เพื่อป้องกันการบริหารการเงินให้โปร่งใส แต่ในการบริหารจัดการกองทุนที่มีบริบทของชุมชนที่มีสภาพที่แตกต่างทั้งในด้านของพื้นที่เขตปกครอง สภาพสังคมความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของชุมชน และอกระเบียบข้อบังคับและในการปฏิบัติ ไม่ได้รัดกุม ทำให้สามารถบรรลุประเด็นประสิทธิภาพในด้านผลผลิต อันหมายถึงความสามารถในการตอบสนองความต้องการตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุน และความสามารถในการสร้างผลกำไรจากการจัดเก็บดอกเบี้ย

2) ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านต่อสมาชิกและชุมชน

ส่วนกระบวนการดำเนินงานกองทุนในประเด็นประสิทธิภาพ ด้านผลลัพธ์ที่วัดจากการตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรมของกองทุน อาทิ การสร้างอาชีพ การเพิ่มรายได้ การลดค่าใช้จ่าย เป็นต้น

พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 92 คนที่ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุในช่วงระหว่าง 31-40 ปี เป็นส่วนใหญ่ ระดับการศึกษา ประถมศึกษา สถานภาพสมรส มีสมาชิกในครัวเรือน 4 คนและมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

ขณะที่อาชีพก่อนเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คือ รับจ้างทั่วไป ซึ่งมีสัดส่วนเท่ากับการทำสวน อาชีพหลังเป็นสมาชิกกองทุนส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถามมีอาชีพทำสวน มีค่าใช้จ่ายต่อเดือนก่อนเป็นสมาชิกกองทุนอยู่ในระดับ 5,001-10,000 บาท และค่าใช้จ่ายหลังเป็นสมาชิกกองทุนในระดับ 5,001-10,000 บาท ประเภทค่าใช้จ่ายของครัวเรือนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งก่อนและหลังเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านพบว่า อยู่ในค่าสินค้าอุปโภค-บริโภค ค่าไฟ-ค่าน้ำ-ค่าโทรศัพท์-ค่าน้ำมัน ส่งเสียบุตรที่กำลังศึกษาและชำระหนี้ โดยที่มีแหล่งที่มาของรายได้ทั้งก่อน-หลังการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านมาจากการประกอบอาชีพ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีภาระหนี้สินรวมต่ำกว่า 30,000 บาท ขณะที่เงินออมต่ำกว่า 10,000 บาท เป็นสมาชิกกลุ่มฉาบฉวยของหมู่บ้านมากที่สุด และสมาชิกในครัวเรือนเป็นสมาชิกกองทุนจำนวน 1 คนมากที่สุด โดยมีหนี้สินกับกองทุนหมู่บ้าน 10,001-30,000 บาท และมีหุ้น/เงินออมกับกองทุนหมู่บ้าน ต่ำกว่า 500 บาท ตลอดจนส่วนใหญ่ไม่เคยแสดงความคิดเห็นหรือเป็นคณะกรรมการชุดใดๆ ของกองทุนหมู่บ้าน

ขณะที่การดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านที่มีผลกระทบต่อสมาชิกและชุมชน นอกเหนือเป้าหมายพบว่า

1. ผลกระทบต่อสมาชิกที่วัดการเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในประเด็นเศรษฐกิจ เช่น อาชีพ รายจ่าย รายได้ หนี้สิน เงินออม ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบระหว่างก่อนและหลังเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่การเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในประเด็นสังคม พบว่า ด้านสุขภาพของครอบครัวและความสุข-สงบของครอบครัวยังคงเท่าเดิม ส่วนกิจกรรมการมีส่วนร่วมในชุมชน การเรียนรู้การอยู่ร่วมกันและแนวทางในการแก้ปัญหาครอบครัว อยู่ในระดับเพิ่มขึ้น

2. ผลกระทบต่อชุมชน พบว่า ภาวะรายได้ ภาวะเงินออม ปัญหาความยากจน ภาวะหนี้ นอกกระบบของคนในหมู่บ้าน จำนวนผู้บวชเรียนและปฏิบัติธรรมและสภาพคล่องทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านยังคงเท่าเดิม โดยมีภาวะหนี้สินของชาวบ้าน ความต้องการความช่วยเหลือทางการเงินจากภาครัฐ ทรัพย์สินที่เป็นสาธารณะสมบัติ ความสามัคคีของคนในหมู่บ้าน แหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน และการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดภายในหมู่บ้านอยู่ในระดับที่เพิ่มขึ้น และมีความเปลี่ยนแปลงทางด้านปัญหาสุขภาพจิตและอาชญากรรมเท่าที่อยูในระดับลดลง

3) แนวทางการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านเกษตรใหม่

การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านเกษตรใหม่ เพื่อการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมรายได้ของประชาชนในท้องถิ่นให้เหมาะสม ตลอดจนสอดคล้องและมีประสิทธิภาพสามารถนำไปปฏิบัติจนก่อให้เกิดการพัฒนาอาชีพและการส่งเสริมรายได้กับท้องถิ่นอย่างแท้จริง พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนารูปแบบของกองทุนหมู่บ้านที่มีอยู่ในปัจจุบันให้เป็นองค์กรที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เพื่อให้ผลการดำเนินการต่างๆตามกฎหมาย ตลอดจนสร้างจิตสำนึกของทั้งคณะกรรมการและสมาชิกที่ต้องสละผลประโยชน์เพื่อส่วนร่วม โดยไม่คิดเห็นแก่ผลตอบแทนทางการเงินหรือความสะดวกสบายส่วนตัว และผลกระทบจากความรับผิดชอบให้กับผู้อื่น การแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุนให้รัดกุมและเอื้อต่อบริบทของชุมชน และให้ใช้การระดมทุนจากชุมชนในลักษณะของการถือหุ้นและออมทรัพย์ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิก

5.2 อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกองทุนหมู่บ้านเกษตรใหม่ สรุปได้ว่า กระบวนการดำเนินการของกองทุนมีประสิทธิภาพในด้านผลผลิต ความสามารถในการตอบสนองความต้องการตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุน และความสามารถในการสร้างผลกำไรจากการจัดเก็บดอกเบี้ย ในสัดส่วนร้อยละ ที่ไม่เกินครึ่งก็ตาม แต่การวัดยังมีข้อบกพร่องที่อาศัยการเปรียบเทียบสัดส่วนของสมาชิกกองทุนเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรของทั้งหมู่บ้าน ซึ่งจำนวนประชากรดังกล่าว รวมทั้งเด็กที่อายุยังไม่ถึงคุณสมบัติของการเข้าเป็นสมาชิกกองทุน คือ อายุ 20 ปี

อย่างไรก็ตาม กองทุนหมู่บ้านเกษตรใหม่ก็ยังคงขาดการประชาสัมพันธ์ที่มุ่งเน้นให้มีการขยายฐานสมาชิกเข้าสู่ชุมชน เพราะจำกัดโดยปริยาย ผู้ที่ไม่ประสงค์ที่จะกู้ ก็ไม่เกิดแรงจูงใจให้เป็นสมาชิก ทั้งๆ ที่หากมีการเปิดการออมทรัพย์ การฝากเงิน โดยได้ผลตอบแทนเป็นดอกเบี้ยจากกำไร ที่ปล่อยเงินกู้ จะสามารถกระจายสัดส่วนของการมีส่วนร่วมในชุมชน เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน สร้างงาน สร้างรายได้ ให้มากขึ้น สะท้อนการจัดการกองทุนหมู่บ้านอย่างมีประสิทธิภาพ

ขณะที่ ผลการศึกษาด้านผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านต่อสมาชิกและชุมชน ที่พบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่า จะเป็นเรื่องของภาวะรายได้ หนี้สิน เงินออม หรืออาชีพ แต่ก็ปรากฏให้เห็นถึงสัดส่วนในการเปลี่ยนแปลง เพิ่มขึ้น หรือลดลงอย่างมีนัยที่ไม่น่าละเลย โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงอาชีพก่อนและหลังการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่พบว่า ยังมีการเปลี่ยนแปลงจากการว่างงาน มาเป็นอาชีพเลี้ยงสัตว์ จากการทำนา มาเป็นทำสวน จากการเลี้ยงสัตว์เป็นรับจ้าง

ทั่วไป และจากการรับจ้างทั่วไปมาทำสวน สะท้อนว่าการเปลี่ยนแปลงเฉพาะในอาชีพที่ไม่มี ความมั่นคง และสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานะเศรษฐกิจ หรือ การมีและไม่มีเงินทุนใน ขณะนั้นๆ

ส่วนในเรื่องการเปลี่ยนแปลงภาวะรายได้ หนี้สิน เงินออม แม้ส่วนใหญ่ของผู้ตอบ แบบสอบถามระบุไม่มีการเปลี่ยนแปลง ขณะที่การเปลี่ยนแปลงมีสัดส่วนที่ร้อยละที่ไม่มากนัก แต่ เมื่อลงลึกถึงรายละเอียดกลับพบว่า ภาวะรายได้มีระดับของรายได้ลดลง ภาวะหนี้สินมีระดับของ หนี้สินเพิ่มขึ้นและภาวะเงินออม มีระดับของเงินออมลดลง เมื่อเข้าเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

ขณะที่การเปลี่ยนแปลงในเรื่องเชิงสังคม พบว่า หากเป็นในเรื่องทุนสังคมที่เกี่ยวข้องกับ ชุมชน เช่น การมีกิจกรรมเกิดขึ้นในชุมชน การเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกัน จะอยู่ในการเปลี่ยนแปลงที่ เพิ่มขึ้น ส่วนเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวกับเรื่องการเงินหรือสภาพเศรษฐกิจแล้ว กลับพบว่า เท่าเดิม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านไม่มีส่วนสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของครอบครัว เป็นเรื่องของทุนสังคม เชิงชุมชนมากกว่า หากมีการพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งแล้ว จะสามารถสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาได้พบประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านเกษตรใหม่ หลายประการ ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านเกษตรใหม่ ใน 4 ประการ คือ

1) สมาชิกกองทุน

สมาชิกกองทุน ถือเป็นกลไกหลักที่จะทำให้กองทุนประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะใน ด้านคุณสมบัติและจิตสำนึกของสมาชิก

เนื่องจากกองทุนหมู่บ้านเกิดขึ้นจากทุนรัฐ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยเหลือประชาชน เพื่อให้เกิดการสร้างงาน และเพิ่มรายได้ คุณสมบัติและจิตสำนึกของสมาชิก มีผลต่อความสำเร็จของ กองทุนสูง

อย่างไรก็ตาม กองทุนกลับไม่มีการกำหนดหรือตรวจสอบคุณสมบัติ ทั้งระหว่างสมาชิก ของกองทุนต่อกองทุน หรือ ระหว่างกองทุนต่อหน่วยงานรัฐที่ให้การช่วยเหลือ รัฐต้องการกระจาย เงินทุนให้ครอบคลุม ขณะที่กองทุนมีเป้าหมายกระจายเงินทุนออกไปให้มากที่สุดเพื่อแสวงหา รายได้ ทำให้เงินที่สมาชิกกู้ไม่ได้ถูกนำไปใช้เพื่อการประกอบอาชีพ เพื่อจะสามารถสร้างงาน สร้างรายได้แก้ปัญหของตน

ดังนั้นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านเกษตรใหม่ส่วนใหญ่จึงอยู่ในสภาพที่กู้เงินเพื่อนำไปใช้หนี้เก่าและใช้จ่ายในระยะเวลาสั้นๆ ช่วงที่ได้รับเงินกู้ แม้ว่ากองทุนจะมีเงินทุน รักษาเงินทุนและขยายฐานเงินทุน ซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จในผลประกอบการ แต่ไม่สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ของกองทุนได้

นอกจากคุณสมบัติของสมาชิกกองทุน โดยเฉพาะผู้กู้เงินจะมีสำคัญต่อความสำเร็จของกองทุนก็ตาม การมีจิตสำนึกของสมาชิกต่อเงินจากรัฐ ต้องสำนึกว่า เงินเหล่านั้นมาจากภาษีประชาชน กู้ยืมต้องใช้จ่ายอย่างระมัดระวัง และสร้างผลประโยชน์อย่างคุ้มค่าและแท้จริง

หากมีกองทุนยังคงมีสภาพการดำเนินการเช่น โดยคำนึงเฉพาะว่า สมาชิกจะมีความสามารถในการชำระหนี้คืนก็ตาม แต่เป็นการโอนย้ายถ่ายหนี้ ซึ่งต้องมีที่สิ้นสุดในที่สุด เพราะไม่สามารถสร้างรายได้ที่จะก้าวทันจำนวนหนี้ได้ ย่อมส่งผลกระทบต่ออนาคตของกองทุนและประเทศชาติ

2) องค์การภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

กองทุนหมู่บ้านเป็นนโยบายรัฐ ที่ส่งผ่านเงินทุนสู่ชุมชน โดยมีกฎเกณฑ์ การตรวจสอบ เอกสาร การประชุม การสร้างเครือข่าย แต่ไม่ปรากฏตัวชี้วัดความสำเร็จเพื่อสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ ทำให้เกิดปัญหาในระดับปฏิบัติ ที่บางกองทุนไม่สามารถปรับตัวและสร้างความเข้มแข็งให้กับกองทุนของตน และมีความต้องการความช่วยเหลือจากรัฐอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ตัวชี้วัดส่วนใหญ่ มุ่งเน้นไปที่ความสามารถในการชำระคืน โดยไม่สนใจที่มาของความสามารถเหล่านั้น ว่า สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์หรือไม่

ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องหันกลับมาดูแลปัญหาเหล่านี้

3) แหล่งที่มาของทุน

จากการศึกษา พบว่า กองทุนหมู่บ้านเกษตรใหม่ดำเนินกิจกรรมเฉพาะการปล่อยเงินกู้จากเงินทุนที่ได้จากรัฐเป็นหลัก ไม่มีการสร้างส่วนร่วมในการถือหุ้น และระดมทุนจากชุมชน หรือสมาชิก อย่างจริงจัง ทำให้จิตสำนึกของการทุ่มเทในฐานะเจ้าของเงินทุน หรือการสร้างกฎเกณฑ์ระเบียบปฏิบัติที่รัดกุม เพื่อทำให้กองทุนพัฒนาและมีสภาพอยู่ได้อย่างยั่งยืน เช่น มีการปล่อยเงินกู้ครั้งต่อไปก็ต้องเมื่อสมาชิกชำระหนี้คืนหมดทุกรายก่อน ทำให้ชุมชนเร่งรัดหนี้คืนกันเอง หรือเป็นแรงจูงใจในการชำระหนี้ เมื่อคืนเงินแล้วสามารถได้รับเงินกู้ยืมอีก

ขณะที่การระดมทุนจากชุมชนในลักษณะเข้มข้น การบริหารจัดการกองทุนจะให้ความสำคัญถึงความคุ้มค่าของเงินที่กระจายออกไป เพราะเป็นทุนของตนเอง ทำให้การปล่อยเงินกู้

ให้สมาชิกหรือนำไปลงทุน ได้มีการตรวจสอบความเป็นไปได้ ความน่าเชื่อถือ ที่จะมีความสามารถในการชำระคืนอย่างเป็นรูปธรรม การสร้างเกราะกำบังโดยปล่อยกู้ บนพื้นฐานของการถือหุ้นของสมาชิก ป้องกันความเสี่ยงจากหนี้สูญ

4) การปรับโครงสร้างและการจัดการ

จากการศึกษาในรายละเอียดของกองทุน พบว่า กองทุนมีโครงสร้างและการจัดการอย่างเป็นระบบ มีคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ที่ครอบคลุมกิจกรรมที่ดำเนินการและมีความชัดเจน ซึ่งทำให้การบริหารงานมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ แต่คณะกรรมการบริหารยังต้องเลี้ยงปากท้องของตนเอง การทุ่มเทให้เวลากับการบริหารจัดการกองทุน ที่ต้องอาศัยทั้งการเสียสละด้านเวลาทุนทรัพย์ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการด้านเอกสาร ที่ต้องส่งผ่านให้ภาครัฐเพื่อตอบสนองการทำงานที่โปร่งใส การประชุม การจัดกิจกรรมต่างๆ ของกองทุน ด้วยได้รับค่าตอบแทน ซึ่งมีไม่มากนักในแต่ละปี

ดังนั้น ทำให้กองทุนที่ไม่มีความพร้อมในหรืออยู่ในสภาพเสียสละในการพัฒนากองทุนอย่างเต็มที่มีสภาพทรงตัว การก่อให้เกิดการบริหารจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ มีการกันเงินทุนส่วนหนึ่งไม่ว่าจะได้จากภาครัฐ หรือ ระดมทุนจากชุมชน เพื่อใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการบริหารจัดการ เช่น การมีการจัดจ้างบุคลากรปฏิบัติงาน โดยเฉพาะเมื่อมีการจดทะเบียนจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านให้เป็นนิติบุคคล ซึ่งไม่สามารถปฏิบัติภาระหุลวม เพราะมีผลทางกฎหมายเป็นต้น